

Dokumentumok

A hungarológia, a magyar kulturális jelenlét feladatai az európai integ-

rációs folyamatok fényében

(Előterjesztés a Hungarológiai Tanács 1989. december 5-i ülésére)

I. Bevezetés

A Hungarológiai Tanács az előterjesztő javaslatára felvette napi-rendjére a hungarológia feladatainak európai integrációból adódó változását taglaló anyag megvitatását. A munkaterv kialakítása és az előterjesztés előkészítése között számos jelentős változás játszódott le határainkon belül és kívül, amelyek új megvilágításba helyezték az előterjesztés tárgyát, ugyanakkor (mint pl. a KÜM átszervezése) befolyásolták az előterjesztő lehetőségeit az anyag kidolgozásában. A Tanács több tagja felajánlotta segítségét. Tekintettel azonban arra, hogy az előterjesztő a peremfeltételek rohamos változása miatt sem tűzhetette ki célul egy egész koncepció és feladatterv összeállítását, a Tanács együttműködést felajánló tagjai aktivitására az előzetes tervezetnek tekintett anyag tárgyalásánál látszott célszerűnek építeni. Az előterjesztés vitaindítónak és - remélhetően - egy rendszeres elemzőmunka kezdetének is tekinthető egy, az ország jövője szempontjából alapvető fontosságú területen, az európai integrációs folyamatokhoz való kapcsolódásunk szellemi megalapozása területén.

2. Az európai integrációs folyamatok néhány jellemzője

A társadalmak fejlődésében egyre nagyobb szerepet játszanak a kooperációs, integrációs folyamatok, amelyek legjelentősebb példája az Európai Közösség (EK) piacának 1992-re tervezett egységesítése, amely megteremti a feltételét annak, hogy Nyugat-Európa sokszínű és gazdag kulturális örökségét és humanista hagyományait megőrizve ismét a világgazdaság egyik versenyképes, meghatározó jelentőségű központjává

válják. Az integráció, az eredményes működés alapfeltételei közül a tőke, az áruk és a szolgáltatások szabad áramlása viszonylag rövid idő alatt megvalósítható. Ugyanakkor a munkaerő, a szaktudás áramlását akadályozó nyelvi és kulturális gátak megszüntetése, az európai identitástudat megteremtése hosszan tartó folyamat, amelyet - érthető okokból - főként a fiatalok körében, közülük is elsősorban a társadalmak fejlődésére a későbbiekben legnagyobb hatást gyakorló egyetemisták, főiskolások körében támogatnak nagy hatású programokkal (ERASMUS, COMETT, LINGVA, YOUTH FOR EUROPE, stb.). A felsőoktatás a hosszú távon ható integrációs folyamatok legfontosabb bázisává vált.

Az európai integrációs folyamatok - úgy tűnik - felértékelik a kultúra szerepét, jelentőségét. A kultúra az integrációs folyamatok egyik alapvető tényezőjévé - "közvetlen termelőerővé" vált. Egy régió sikeresége egyebek mellett kulturális értékeinek vonzerejétől is függeni fog, ugyanis e tényező jelentősen befolyásolja a legfontosabb termelési feltétel, a szakértelem régiók közötti mozgását. A kultúra felértékelődéséhez vezet a kohéziót elősegítő európai identitástudat kialakulására irányuló törekvés, amely ösztönzi a közös kulturális, történelmi gyökök felkutatását, bemutatását és tudatosítását. Az integrációs folyamatok paradox módon felerősítették a regionális kulturális értékek megőrzését és ápolását. Az uniformizálódás veszélye elleni fellépés, a nyelvek, a sokszínű kulturális örökség megőrzése mind EK, mind tagországi, mind pedig regionális szinten alapvetően fontos, deklarált cél. A kulturális értékek "mobilitásában" a más régiók kulturális értékeinek a megismerése (de nem átvétele), a saját értékek ápolása és megismerése a legfontosabb cél. (Az integrációs folyamatokat kísérő és alátámasztó kulturális folyamatok ugyanakkor hatásos fellépést is jelenthetnek az uniformizált, kommersz tömegkultúrával szemben.)

3. Hazánk és európai integrációs folyamatok

Hazánk fejlődésének egyetlen esélye kapcsolódásunk a világ fejlettebb részéhez. A hazánkban lejátszódó demokratizálódási folyamatok, a

mozgásterünk kibővülése és az EK tagországok integrációjának véletlen egybeesése egyedülálló kihívást és vissza nem térülő lehetőséget ad számunkra a fejlett európai országok közösségébe történő beilleszkedésünkre való felkészülés tekintetében.

Az európai integrációs folyamatokba való teljes körű és közvetlen bekapcsolódásunk előtt politikai, gazdasági akadályok állnak. Ebben a helyzetben azt a célt tűzhetjük ki magunk elé, hogy megtaláljuk azon területeket, ahol a kapcsolódás, az együttműködés lehetséges, és ahol a kooperáció hosszú távon ható, a régiók, a nemzetek versenyében döntő jelentőségű folyamatokat alapoz meg. E területek a hagyományosan nemzetközi egyetemi képzés, a kutatás és a kultúra. (E megfontolások állították a felsőoktatási, kutatás-finanszírozási reform javaslatok középpontjába a fejlett ipari országok prioritásaihoz, gyakorlatához való igazodást az akadémiai /egyetemi, alapkutatási/ szféra nemzetközivé váló rendszerébe való bekapcsolódás érdekében.) Részvételünk a kulturális értékek áramlásában mind rövid, mind hosszú távú céljaink szempontjából igen fontos. Hazánk kulturális értékeinek, az európai kulturális örökség létrehozásához való hozzájárulásunk bemutatása elősegíti a nemzetközi gazdasági kapcsolataink fejlesztését, külpolitikai törekvéseink elvi megalapozását. A fejlett Európától való közel fél évszázados elszigetelődésünk miatti, a nyugat-európai országokban meglehetősen széles körű sematikus, méltatlan megítélésünk megváltoztatása, a reális kép kialakítása a fejlett Európába történő sikeres integrálódásunk előfeltétele. (További előfeltétel természetesen más európai régiók kulturális örökségének, értékeinek, nyelveinek megismerése.)

4. Feltételek, prioritások

A kulturális jelenlétünk fejlesztésének hazai feltételrendszerével kapcsolatban az alábbiakat célszerű figyelembe venni:

a) A hazánkban lejátszódó kedvező társadalmi folyamatok nyomán rohamosan bővülnek kooperációs lehetőségeink, nő a hazánk iránti szimpátia és érdeklődés.

b) Hazánk kulturális kapcsolati intézményrendszere egy korábbi feltétel- és követelményrendszernek felel meg és így valószínűleg alkalmatlan és a tapasztalat szerint felkészületlen a gyorsan megnyíló és új típusú (pl. az Európai Kulturális Konvenciókhoz való csatlakozásunkból adódó) lehetőségek kiaknázására. A nemzetközi kulturális kapcsolatok állami monopóliuma szervezeti megosztottsággal, koordináltsággal és tájékozatlansággal párosul.

c) Hazánkban igen kezdeti állapotban vannak a fejlett országok kulturális életében, kapcsolataiban alapvető szerepet játszó közösségi, egyházi, civil kezdeményezések, alapítványok, és kialakulatlan ezeknek a kormányzati kultúrpolitikával való együttműködése.

d) A kulturális külkapcsolatok jelentős mértékben monopolizáltak, és a kultúrpolitikát meghatározó intézményekkel egyetemben elkülönültek ezek természetes közegétől, az egyetemektől, alkotóműhelyektől, közösségektől.

A kulturális értékek cseréjébe való bekapcsolódásunk, a hazánk iránt megnyilvánuló kivételes érdeklődésből adódó egyszeri alkalom megtartása jelentős, a teljes kultúrpolitikát, intézményrendszert, stb. átfogó reformot tenne szükségessé, amelynek nyilvánvaló iránya a fejlett európai országokban általánosan, időtállóan és sikeresen alkalmazott prioritások, működési módok és fejlődési tendenciák adaptálása - figyelembe véve saját tradícióinkat és valóságos korlátainkat. Ennek felvázolására az előterjesztés nem vállalkozhat, pusztán a kulturális jelenlétünkkel, a hungarológia feladataival kapcsolatos prioritásokat fogalmazza meg:

a) Hazánk külpolitikai törekvéseivel összhangban a kulturális tájékoztatásban is végre kell hajtani egy orientáció módosulást. E tevékenységnek alapvetően a fejlett európai országok közösségébe való bekapcsolódásunkat kell előterjesztenie, fönntartva ugyanakkor meglévő értékes kapcsolatainkat.

b) A hazánk iránt megnyilvánuló egyedülálló nagy érdeklődést viszonylag rövid idő alatt végrehajtott akciókkal kellene kihasználni, a meglévő szervezetekre és feltételrendszerre támaszkodva. Ezen akciók viszonylag nagy létszámú csoportokat célozzanak meg egységes koncepció alapján.

c) Úgy tűnik, hogy a hangsúlynak a magyar nyelv és irodalom viszonylag szűk körben ható terjesztéséről más, hatásában ígéretesebb területekre kellene áttevődnie, mint pl. a művészetek, a tudomány, a történelem, a néprajz területeire, a jelenlegi társadalmi, gazdasági folyamatok és azok kulturális, társadalmi hátterének bemutatására.

d) E tevékenység tartalmi és módszertani kérdéseiben a hungarológia a kompetens, ezért munkájának súlypontjában a kulturális jelenlét és tájékoztatás új feladatainak ellátását kell helyezni - e feladatra orientálva a kapcsolódó területeken működő, kormányzati forrásokból támogatott szervezeteket, kapacitásokat.

e) A kulturális jelenlétünk, a kulturális tájékoztatás a fejlett európai országok fiataljaira, ezek közül is elsősorban az egyetemi hallgatókra irányuljon. Gyakorlati okokból további kitüntetett "célcsoport" lehet a hazánkba látogató turisták.

f) A fiatalok, az egyetemi hallgatók körében végzett tájékoztató tevékenység tartalmi és célszerűségi okokból kapcsolódjék a felsőoktatás nemzetköziesedésében való részvételünkhöz, a nyelvtudás fejlesztésére irányuló akciókhoz, a kutatási együttműködésekhez.

g) A kormányzati és nemzetközi források mozgósítása mellett törekedni kell a hazai és külföldi egyéni, közösségi, egyházi, stb. civil kezdeményezések ösztönzésére, támogatására, az állam szponzorálási feladatainak erősítése mellett irányítási, igazgatási szerepének fokozatos megszüntetésére.

5. Javaslatok

a) Az EK piacának 1992-ben tervezett egységesítésére való felkészülésünk kormányzati cselekvési programja egészüljön ki a kulturális jelenlét, a kulturális kapcsolatok, együttműködések feladatait rögzítő pontokkal. Ennek kimunkálásában vegyen részt a Hungarológiai Tanács.

b) Információk gyűjtésével, elemzésével és közreadásával elő kell segíteni az európai előkészítőt, az együttműködést ösztönző kulturális prog-

ramokba, akciókba való bekapcsolódást, a különböző alapítványok, szervezetek /Európa Tanács, UNESCO, Európai Kulturális Alapítvány, stb.) által nyújtott támogatások; lehetőségek kihasználást. Egyebek mellett e feladat ellátása is indokolja egy egyetemközi Európa Intézet létrehozását.

c) Létre kell hozni a hungarológia külföldi megjelenésével, a hungarológiával foglalkozó szervezetek, intézmények és a hazai kultúra alapvető intézményei (egyetemek, művészeti műhelyek, kutatóhelyek, stb.) közötti közvetlen, szerves kapcsolatokat. Tájékoztatók, kiadványok, információhordozók, módszertani útmutatók közreadásával, célzott támogatásokkal elő kell segíteni, hogy ezen intézmények nemzetközi kapcsolatai (ösztöndíjasok fogadása, küldése, vendégprofesszorok, -kutatók cseréje, a diákcsere, kiadványok cseréje, külföldi fellépések, stb.) jobban szolgálják a kulturális jelenlétet, a kulturális értékek áramlását.

d) A fejlett európai országok egyetemistáira célszerű koncentrálni erőfeszítéseinket, akik legeredményesebben a felsőoktatási intézmények rohamosan bővülő oktatási, tudományos együttműködéseiben, hallgatócseréiben, stb. keresztül érhetők el. Szükségesnek látszik a felsőoktatás nemzetközivé válásának folyamatába való bekapcsolódásunkat koordináló Rektori Konferencia bevonása a munkába.

e) A meglévő kapacitások felhasználásával létre kell hozni egy olyan szervezetet (pl. Magyar Kulturális Tájékoztató Központ, vagy a Sweden House muntájára Magyar Ház elnevezéssel), amely a kulturális értékeinek külföldi (ill. turisták esetén hazai) megismertetésének tartalmi, módszertani kérdéseivel foglalkozik, színvonalas, rétegspecifikus tájékoztatókat, összeállításokat készít, koordinálja, tájékoztatással segíti az e területen folyó munkát.

f) Tudatosan kell törekedni arra, hogy a magyar nemzeti múlt és a jelen hiteles képét bemutató művek, a kulturális-művészi értékeinket reprezentáló alkotások folyamatosan jelen legyenek Európa mind nemzetközibbé váló kulturális piacán, valamint arra, hogy ezek megjelenésükben és forgalmazásukban versenyképesek is legyenek a piacon.

g) Célszerű a kulturális értékek áramlásában kihasználni a külföldön élő magyarok szervezeteit, fórumait. Megfelelő módszertani segítség mellett e szervezetek a jelenleginél sokkal nagyobb hatást tudnának kifejteni.

h) Felül kellene vizsgálni a turistáknak ajánlott programjainkat és hazánk iránti érdeklődést is kihasználva olyan új elemekkel kellene kiegészíteni a programajánlatot, amelyek európai mérce szerint is igényes, színvonalas tájékoztatást adnak kulturális örökségünkről, értékeinkről.

i) Elsősorban felsőoktatási intézményeink bázisán - a nyelvtanulási, nyelvoktatási törekvéseinkkel összekapcsolva - önköltséges alapon, esetleg állami, alapítványi, stb. támogatással a mainál sokkal több nemzetközi kulturális-művészeti tábort, diáktalálkozót, országismereti programot kellene szervezni.

Budapest, 1989. november

Dr.Lajos Tamás sk.

E m l é k e z t e t ő

A Hungarológiai Tanács 1989. december 5-iki
üléséről

Jelen voltak: Bekéné Nádor Orsolya, Borvendég Béla, Csáki Csaba, Cservenka Judit, Csóregyh László, Fogarasi Ágnes, Gerics Tamás, Giay Béla, Jankovics József, Juhász Gyula, Kissné Papp Margit, Köpeczi Béla, Lajos Tamás, Muray György, Orbán Vera, Pritz Pál, Pusztay János, Sípos István

Napirend:

1. A hungarológia, a magyar kulturális jelenlét feladatai az európai integrációs folyamatok fényében
Előadó: Lajos Tamás, a BME rektorhelyettese
2. A magyar kulturális intézetek 1990-es munkatervei
Előadó: Orbán Vera, a Nemzetközi Koordinációs és Dokumentációs Önálló Osztály vezetője /MM/
3. A hungarológia külföldi felsőfokú oktatásának rendszerváltozatai (kutatási beszámoló)
Előadó: B.Nádor Orsolya, a Nemzetközi Hungarológiai Központ igazgató-helyettese

Az első napirendi ponthoz fűzött bevezetőjében Lajos Tamás a következőket mondotta:

- Az elmúlt időszakban többféle program indult a felsőoktatás úgynevezett "nemzetköziesítése" érdekében. Az e munkák során szerzett információkat használta fel az előterjesztés elkészítéséhez, amelyet alapvetően a fejlesztés irányát kijelölő anyagnak szánt.
- Egyre inkább bebizonyosodik, hogy a magyar kultúra külföldi terjesztésében komplex szemléletre van szükség. A hungarológiai tevékenység hatékonyságát is növelné, ha integrálná a felsőoktatás rendszerébe. Ehhez jelentős segítséget nyújthat a Rectori Konferencia, amelynek Nemzetközi Csoportját az előterjesztő vezeti.

A napirendi ponthoz tízen szóltak hozzá. A hozzászólásokban a következők hangzottak el:

- Magyarország csatlakozott az Európa Tanács Kulturális Konvenciójához. Az együttműködés iránt különösen a felsőoktatás és a tömegtájékoztatás területén nagy az érdeklődés. E csatlakozásból a kormánzatnak is származnak tennivalói. Minél előbb meg kellene találni azt a fórumot, amely képes a kulturális együttműködésből adódó feladatok ellátására (Köpeczi Béla).

- A Hungarológiai Tanács - Lajos Tamás előterjesztése kapcsán - forduljon a külügyminiszterhez és a művelődési miniszterhez azzal a javaslattal, hogy egy kormánybizottság minél előbb tárgyalja meg a magyar kulturális jelenlét időszerű feladatait. A Tanács emellett az előterjesztésben felvetett kérdésekkel részleteiben is foglalkozzon (Köpeczi Béla).
- Az előterjesztés a felsőoktatáson belüli nyelvtanulásra koncentrál, jól lehet ez a civil társadalom egészének problémája, s a Duna menti országok szorosabb együttműködésének is alapfeltétele (Pritz Pál).
- A tervezet irányultsága egybeesik a külpolitika szándékaival. A hatékony nemzetközi kulturális együttműködéshez szemléletváltásra is szükség van: idehaza még mindig sokan nem fogadják el azt a tényt, hogy a kultúra közvetlen termelőerővé vált (Gerics Tamás).
- A magyar kulturális jelenlét súlyos gondja a kulturális külkereskedelem ügye, hiszen nem közömbös, hogy mit kínálunk eladásra külföldön. Fontos lenne a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat tevékenységének alapos felülvizsgálata (Gerics Tamás).
- A külföldre irányuló kulturális propaganda stratégiájára vonatkozó javaslatot kaptunk kézhez, amely azonban csak a legáltalánosabb feladatokat foglalja össze. E stratégia hierarchizált, az egyes szintek konkrét feladata rendszerének kidolgozását egy szakértői testületre kellene bízni. Az árnyaltabb stratégia kimunkálása elképzelhetetlen a magyarsággép kutatása nélkül (Gyay Béla).
- Az előterjesztéshez több ponton kínálkozik kiegészítő és kritikai jellegű észrevétel:
 - Európához való csatlakozásunk korszakos kérdés, ezért nem köthető egy konkrét időponthoz, pl. a világkiállításához.
 - A magyar nyelv és irodalom terjesztése több évszázados múltra tekint vissza. Ez minden kifelé irányuló kulturális propagandában kihasználható. Emellett persze más területekre (így például történelem, néprajz stb.) is építeni kell.
 - A kölcsönösség elve a kapcsolatokban egyre ritkábban érvényesül, itt is inkább a piaci szempontok előtérbe kerülésének lehetünk tanúi.
 - A hungarológia a hosszútávú folyamatos kapcsolatok megteremtésének eszköze, ebből származik az alkalmi együttműködést jelentő formákkal szembeni előnye (Gyay Béla).
- Az 1992-es határidőt nem kell fetisizálni, de mégis jó, hogy van, mert felráz. Ha nem csinálunk semmit, véglegesen lemaradunk (Pásztor Emil).
- Nyugaton a központi irányítás a konkrét akciók kereteit dolgozza ki, de a megvalósítást már az egyes intézmények (köztük az egyetemek) végzik. A munkamegosztásban ez a járható út (Pásztor Emil).
- Az előterjesztés nagy érdeme széles alapozása, vagyis az, hogy a hungarológiát a nemzetközi kulturális kapcsolatok részének tekinti (Csáki Csaba).

- A hungarológiai kapcsolatok építésében koordinált decentralizációra és a konkrét prioritások kijelölésére van szükség. A Hungarológiai Tanács e két területen játszhat szerepet (Csáki Csaba).
- A kulturális kapcsolatok bővítésénél elsősorban a Közép-Európa iránt megnyilvánuló érdeklődésre célszerű építeni; figyelembe kell venni azt a szempontot is, hogy mit jelent a magyar kulturális értékek propagálása a gazdaság szempontjából (Csáki Csaba).
- Az anyagi feltételek szűkössége nagy gond, de célirányos munkával a jelenlegi keretek is jobban kihasználhatók volnának (Csáki Csaba).
- A tájékoztatás szempontjából még mindig a Magyar Rádió a legjelentősebb, amely a magyar adások mellett 5 idegen nyelven is sugároz műsorokat. Az eddigi kormányok számára sohasem volt szempont az image-formálás, s ezzel nagy lehetőségek maradtak kihasználatlanul. Most pedig még annak a veszélye is fennáll, hogy a kulturális propaganda áldozatul esik a pártharcoknak (Cservenka Judit).
- Jó lenne elérni, hogy a világkiállítás kulturális propagandát is jelentsen, s ne egy "kiskereskedői butik" legyen, amit ott bemutatunk (Cservenka Judit).

Az első napirendi pont vitáját KÜPECZI BÉLA a következőkkel zárta:

1. Küldjük meg Lajos Tamás előterjesztését a külügyminiszternek és a művelődési miniszternek - azzal a korábban már említett javaslat-tal -, hogy kormánybizottság tárgyalja meg az európai magyar kultu-rális jelenlét feladatait. A kormány álláspontjáról kérjünk tájékoz-tatást.
2. Alakuljon szakértői bizottság a külföldre irányuló kulturális propa-ganda (ezen belül a hungarológia) részletes stratégiájának kidolgo-zására.

A második napirendi ponthoz fűzött bevezetőjében ORBÁN VERA a követ-kezőket mondta:

- A tervek kidolgozása nem volt egyszerű feladat, hiszen a korábbi magatartást (beleértve a preferált értékeket, az alkalmazott formá-kat, a kiépült kapcsolatrendszert) a politikai változások miatt, valószínűleg nem lehet változatlan formában fenntartani.
- A munkatervek jóváhagyása keretében a tárca körlevelet intéz a kultu-rális intézetekhez, amelyben arra kéri őket, hogy mint nemzeti in-tézmények, ne váljanak a pártharcok színterévé. Felszólítást kapnak arra is, hogy tárják szélesre kapuikat a koráb-ban kiszorított értékek, témák előtt (például a magyar kisebbség védelme).

- Az intézmények tevékenységében továbbra is kiemelt helyet foglal el a hungarológia.
- Új és fontos feladat a kapcsolatteremtés az adott országban élő magyarokkal.

A napirendi ponthoz az alábbi 7 hozzászólás hangzott el:

- A kulturális intézetek tevékenysége jelenti az egyik olyan területet, ahol nagyon sok régi reflexet kell leküzdeni. A Tanácsnak a közeljövőben át kellene gondolnia ezeknek az országoként más-más specifikumokkal rendelkező intézményeknek a funkcióit (Juhász Gyula).
- Az Országos Széchényi Könyvtár értékelté a párizsi és római magyar intézetek könyvtárainak tevékenységét. Semmi sem indokolja, hogy ezekben az intézményekben hagyományos közművelődési könyvtárak működjenek. Az OSZK rövidesen koncepciót dolgoz ki az intézeti könyvtárak fejlesztésére, amelyet a Tanáccsal is szívesen véleményeztetne (Juhász Gyula).
- Az építészeti terület a munkatervekben nagyon szűk keresztmetszetű. Az Építésügyi Információs Központnak sok olyan video és egyéb anyaga van, amelyet az intézetek bemutathatnának. Még az sem kizárt, hogy a KÖHÉM anyagi támogatást nyújtson egy ilyen típusú építészeti ismeretterjesztéshez (Borvendég Béla).
- A moszkvai magyar intézet teremtsen kapcsolatot azokkal az oktatóhelyekkel, amelyek a kis finnugor népek nyelvét oktatják és ha magyar szakemberek utaznak ki, tegye lehetővé számukra e tanszékek, illetve a szóbanforgó népcsoportok felkeresését (Pusztay János).
- A tervezésnél ügyelni kell arra, hogy az események ne haladjanak túl bennünket. Reagáljunk gyorsan, de programjaink legyenek átgondoltak (Giay Béla).
- A hungarológia értelmezésénél a munkatervekben terminológiai zavar érezhető (Giay Béla).
- Továbbra is nagyon alacsony színvonalú a műszaki propaganda (Giay Béla).
- Az iskolaügynek nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani azokon a helyeken, ahol számottevő magyar kisebbség él (Giay Béla).
- A tárca hirdessen pályázatot a magyar intézetek igazgatói állásaira. Kreatív személyiségek kapjanak lehetőséget e feladatok ellátására. Az eddigi igazgatók többsége sem igazi kulturális szakember, sem igazi kulturális diplomata nem volt (Giay Béla).
- Az 1992-es európai integrációra gondolva, Brüsszelben is hozzunk létre magyar intézetet (Giay Béla).

- Az aktualitások a tervekben túlzott jelentőséget kaptak, gyakran kiszorítják az igazi értékeket (Gerics Tamás).
- Ugyanúgy, ahogy a kulturális élet egy-egy eseményét bemutatjuk a sajtónak, a kulturális intézetek munkaterveit is indokolt lenne sajtótájékoztatón megismertetni a közvéleménnyel (Gerics Tamás).
- A tervek sok esetben sematikusak, ami valószínűleg az intézetek funkciózavaraival is összefüggésben van. Nagyon indokolt tehát a Juhász Gyula által említett vita a feladatrendszeréről (Csáki Csaba).
- A pályázati rendszer bevezetése az intézeti munkatársak kiválogatásánál fontos dolog, azzal a kiegészítéssel, hogy a Hungarológiai Tanács kapjon szerepet a pályázatok elbírálásában (Csáki Csaba).
- A tudomány képviselője a tervekben nagy gondot okoz, pedig a jelenlegi változékony helyzetben éppen a tudomány adhat objektív és megbízható információkat (Köpeczi Béla).
- A korábbinál nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani az intézetek úgynevezett jelentéskészítő tevékenységének azzal, hogy ezek az anyagok jussanak el az érdekelt szakemberekhez (Köpeczi Béla).

A felvetett kérdésekre ORBÁN VERA a következő válaszokat adta:

- A kulturális intézetek igazgatói is felvetették a funkció-változás szükségességét. A tárcától ígéretet kaptak arra, hogy az igazgatói értekezletek valamelyikén foglalkozunk vele. A beszélgetés színtere a Hungarológiai Tanács is lehet.
- A tudomány képviselője a munkatervekben valóban szegényes, ami részben abból adódik, hogy a Magyar Tudományos Akadémiával nincsenek kiépült kapcsolatok.
- Az intézetektől bejövő jelentéseket a tárca szívesen továbbítja az érdekelt szakembereknek.

A napirendi pont vitáját KÖPECZI BÉLA a következőkkel zárta:

- A munkatervek egészüljenek ki tudományos - ezen belül műszaki tudományos - információkkal.
- A Hungarológiai Tanács jövő évi munkatervébe kerüljön bele, hogy áttekinthetjük a magyar kulturális intézetek és könyvtáraik feladatrendszerét.
- Ha a művelődési tárca hasznosnak tartja, a Tanács felvállalja a pályázatok véleményezését.
- A sajtótájékoztató olyan javaslat, amelyet a következő évtől meg kell valósítani. A tájékoztató azt is elősegíti, hogy a belső közvéleményben konszenzus alakuljon ki arról, mit várhatunk a kulturális intézetektől.

A harmadik napirendi pont keretében Bekéné Nádor Orsolya a következő tájékoztatást adta:

- Ma - tudomásunk szerint - 29 ország 96 egyetemén folyik rendszeres magyar nyelv- és hungarológiai oktatás, közel 4 000 hallgató és 260 oktató részvételével. Ez voltaképpen az ötödik magyar bölcsészképző intézménynek is tekinthető. A kérdőíves módszerrel végzett kutatás keretében az alábbi kérdésekre kerestek választ:
 - milyen személyi és tárgyi feltételek között folyik a magyar- oktatás;
 - vannak-e megfelelő szintű és minőségű tankönyveink, segéd- eszközeink;
 - tudjuk-e, hol és hogyan segíthetnénk a kinti oktatómunkát.
- Az eredetileg megcélzott teljes mintavétel helyett 53 oktatóhelyről érkeztek vissza a kérdőívek. A reprezentatív felmérés főbb tapasztalatai a következők voltak:
 - A hungarológia-oktatásban öt fő formai változat különíthető el: nemzetiségi főszak, főszak, mellékszok, kötelező, illetve fakul- tatív nyelvtanulás, nyelvi előkészítés. A megkülönböztetés alap- ja a képzés ideje, célja, formai rendszere, tantárgyi struktúrája.
 - Az 53 oktatóhelyen összesen 1946 fő tanul, a következő megoszlás- ban: NF: 475; M: 49; K/F: 835; E: 105. Közülük 498 magyar anya- nyelvű, a többiek idegen nyelvként tanulják nyelvünket, 106 ma- gyar és 60 idegen anyanyelvű tanár irányításával.
 - A nemzetiségi területek kivételével a szocialista országokban mű- ködő magyar tanszékekre elsősorban pályairányítással kerülnek a hallgatók, így sem az intellektuális, sem az értelmi motiváció nem meghatározó. A végzettek számára az oktatási rendszer általá- ban elhelyezkedési lehetőséget nyújt. A nyugat-európai, amerikai, ázsiai egyetemeken magyar tanulmányo- kat folytatók többsége nem tud vagy nem is akar elhelyezkedni magyar nyelvi ismereteivel, szaktudásával.
 - A ma használatos tankönyvek, segédkönyvek színvonala többnyire nem felel már meg a modern szakmai követelményeknek.
- A kutatásról készült zárótanulmány, amelynek 13 táblázata az egyes oktatóhelyekre és az öt formára vonatkozó adatokat is tartalmazza, önálló kiadvány formájában fog megjelenni.

Kmf.

Kissné Papp Margit sk.

E M L É K E Z T E T Ő

a FIPLV 1991-es KONGRESSZUSÁNAK SZERVEZŐBIZOTTSÁGI ÜLÉSÉRŐL

Az ülés helye: TIT Természettudományi Stúdió, Budapest

Ideje: 1989. december 13. 14 óra

Jelen vannak: Basel Péter /TIT/
Bekéné Nádor Orsolya /Nemzetközi Hungarológiai Központ/
Giay Béla /Nemzetközi Hungarológiai Központ/
Gárdus János /TIT - Miskolci Egyetem/
Hetesi István /JPTE/
Kiss János /Magyar Televízió/
Neményi Kázmér /JPTE/
Préda Tibor /TIT/
Pusztay János /ELTE-JPTE/
Rácz Lajosné /JPTE/
Szépe György /TIT-JPTE/

Kimentették magukat:

Barics Ernő /JPTE/
Boldizsár Gábor /MM/
Bóna Ernőné /TIT Baranya megye/
Egyed Kálmán /TIT Pécs/
Manherz Károly /MM-TIT/
Radnai Zsófia /TIT-JPTE/

Szépe György megnyitja az ülést, majd röviden ismerteti a FIPLV kongresszusok eddigi történetét. Az utolsó kongresszus tapasztalataiból okulva a következőt Magyarországon a nyelvek egyenlősége jegyében kell megszervezni. Ezt hangsúlyozza az a tény is, hogy a mostani konferenciának 9 hivatalos nyelve lesz.

Hangsúlyozza, hogy számos területen már előrehaladtak az előkészületek.

A kongresszus időpontja: 1991. augusztus 12-17; helyszíne PÉCS

- Minden délelőttre plenáris üléseket és témánkénti szekciókat, minden délutánra nyelvenkénti szekciókat terveztek.
- Estéknként kulturális programokra kerül sor.
- A témák és országok kiegyensúlyozott képviselőit törekszünk.

A kongresszust megelőző és követő rendezvények:

- a) a világ repülőtársaságai nyelvészeinek konferenciája;
- b) Peace Corps konferencia;
- c) British Council szervezésében konferencia;
- d) Európában finn nyelvet tanító lektorok konferenciája;
- e) AILA konferencia az idegen nyelvek tanárainak képzéséről;
- f) LINGUAPAX IV /UNESCO által támogatott konferencia/;

- g) konferencia a 10 éven aluliak nyelvtanulásáról;
- h) magyar mint idegen nyelv konferencia.

Szépe György számba vette azokat a nemzetközi szervezeteket, amelyeket a kongresszus szekciómunkájába be lehetne vonni, és a szatelliták előkészítésére meg lehetne nyerni:

1. Hungarológus Oktatók Nemzetközi Társasága - őket kérjük fel a magyar mint idegen nyelv szekció munkájához (Giay Béla).
2. Finn-Magyar Baráti Társaság és a finn tanárok egyesülete - a finn szekció munkájára (Pusztay János).

Giay Béla szerint a hungarológus tanárok és a finn tanárok együtt léphetnének fel.

3. MAPRJAL - bár még nem tagja a FIPLV-nek, de jó az együttműködés.

Pusztay János kiegészítése: 1991-re nálunk az orosz nyelv szerepe csökken, a finnek mellé az észteket és más balti nyelveket is be lehetne vonni. A konferencia korábban megfogalmazott alapelve /a nyelvek egyenlősége/ így is hangsúlyt kaphatna. Ha pedig a Szovjetunióból jönnek nyelvészek, nyelvtanárok, akkor okvetlenül hívnunk kellene a finn-ugor "töredéknnyelveket" oktatókat. Ez lenne az első lehetőség a figyelem nemzetközi méretű felkeltésére.

Giay Béla szerint a nyelvek egyenlősége mellett fontos kimondanunk, hogy "depolitizált" kongresszust akarunk szervezni.

Hetesi István: Az orosz irodalomnak és kultúrának is megfelelő helyet kellene adni a kongresszuson - erre meg is van a lehetőség.

Basel Péter megjegyzi, hogy 1990-ben MAPRJAL konferencia lesz.

Szépe György: a nyugat-európai kimagasló russzistákat kell megnyerni a részvételre, lehetőséget kell teremteni egy tartalmas kerekasztal létrejöttére.

4. Dante Társaság - olasz szekció /Neményi Kázmér/

Pusztay János: az Alpok- Adria programot is be lehet kapcsolni.

Gárdus János megjegyzi, hogy az orosz visszaszorulása következtében érdekes módon az olasz iránt fokozódik hazánkban az érdeklődés.

Neményi Kázmér: A külföldi olasztanítás témájának gazdája a Nápolyi Egyetem, és az olasz kulturintézetek egyesülete is érdeklődik a kongresszus által kínált lehetőségek iránt.

Gárdus János: A latin nyelv szerepét is be lehetne venni a programba legalább egy alkalommal.

Giay Béla: Az általános érdeklődésre számottartó témákat nem biztos, hogy csak a plenáris ülésekre kell vinni. Interdiszciplináris szekciók is kellene.

5. Francia Tanárok Egyesülete, valamint az Alliance Française - francia szekció /Boldizsár Gábor/

Okvetlenül számolni kell a JPTE-n jelen levő frankofon programmal /a szekció munkájához meg kell nyerni Finnországból Jarmo Anttilát, az IFPF tiszteletbeli elnökét.

6. Német Tanárok Egyesülete valamint a Goethe Intézet - német szekció /Manherz Károly/

Szépe György: a szekció foglalkozhatna:

- a némettel mint világnyelvvel
- a némettel mint térségnyelvvel
- a némettel mint nemzetiségi nyelvvel.

7. A szerb-horvát szekció munkájához valószínűleg meg kell nyerni az eszéki és újvidéki testvéregyetemeket is /Barics Ernő/.

8. Az angol szekció lesz várhatóan a legnépesebb (50 %). Igyekezni kell majd kissé orientálni más nyelvekre is azokat, akik az angol mellett mást is megjelölnek.

9. Spanyol szekció - egyelőre kevés elképzelés van róla. Erre később vissza kell térni.

Ezek után Szépe György felsorolt néhány lehetséges szekciótémát az angol szekcióhoz:

1. Az angol és az amerikai zene a nyelvoktatásban;
2. Irek az angol irodalomban;
3. A multietnikus Amerika;
4. Az angol mint nemzetközi gazdasági nyelv.

EGYÉB JAVASLATOK /ülésekre, rendezvényekre/

- össze lehetne hívni a nyelvoktatási periodikák szerkesztőit;
- közgazdasági, művészeti, műszaki felsőoktatási intézményekben a nyelvoktatás helyzetéről - kerekasztal beszélgetés;

Gárdus János ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy a szaknyelv is jó lenne, ha szerepet kapna.

Basel Péter megjegyzi, hogy az LSP konferencia a FIPLV kongresszus után lesz Izraelben.

- könyvkiállítás:

- a) a plenáris ülés helyszínén általános,
- b) a nyelvészeti szekciók helyén - az adott nyelvből.

Pusztay János: a könyveket kedvező feltételek mellett jó lenne megrendelhetővé tenni, a rendező ország pedig kapja meg ingyen a kiállított tárgyakat.

- számítógép és video a nyelvoktatásban

Szépe György: számítógépes és videós bemutatókat lehetne szervezni, bár ez nem könnyű feladat.

Szépe György vázolja a nyelvi szekciók vezetéséről kialakult elképzeléseket.

- egy nyelvi szekció vezetősége 3-4 magyar és egy külföldi személyből áll. A magyarok közül egy mindig pécsi legyen a helyismeret, az előzetes szervezési tapasztalatok miatt.

A megbeszélés a továbbiakban ötletbörzvé alakult át. Felvetődtek a következő ötletek:

- szponzorok keresése /Gyay Béla kérdése/
pl. NEXT, CONTROLL...
- információs centrum szükségessége a konferencia idején
- a lehetséges helyszínek tekintetében a szervezők már konkrét lépéseket tettek: plenáris ülések a Sportcsarnokban, a szekcióülések a JPTE gyakorló gimnáziumban, az Orvosi Egyetemen, esetleg az Úttörőházban. Ezek mellett más megoldások is még szóba jöhetnek.
- közlekedés a különböző helyszínek között: kisebb buszok "iránytaxiként"
- médiarendszerek, nagy világcégek meghívása bemutatóra - esetleg fizethetnek is érte
- a következő ülésen meg kell tárgyalni a kiadványok, rezümék kérdését is
- a gazdasági kérdésekkel a következő alkalommal foglalkozunk a Baranya megyei TIT vezetőinek jelenlétében.

A következő ülés időpontja: 1990. január 17. 12 óra

Helye: Pécs.

A továbbiakban a szervezőbizottsági ülések meghívóit a pécsiek küldjék szét, Szépe György aláírásával.

Rácz Lajosné sk.
jegyzőkönyv-vezető

Szépe György sk.
a szervezőbizottság elnöke